Timur, K., **"Ömer Seyfettin'e Göre Klasik Türk Edebiyatı Divan Şairleri ve Yeni Türk Edebiyatı"**, *Türk Dili*, 666, 529-540, (2007).

Ömer Seyfettin'e Göre Klâsik Türk Edebiyatı Divan Şairleri ve Yeni Türk Edebiyatı♦

Yrd. Doç. Dr. Kemal TİMUR•

Giriş

Millî edebiyatımızın kurucularından olan Ömer Seyfettin, bu ekolün gelişmesi ve yerleşmesi için kaleme aldığı makaleleriyle büyük çaba sarf etmiştir. O, toplumların varlıklarını sürdürmesi ve gelişmesi için edebiyatı önemser ve ona büyük değer verir. Sosyal inkılâpları bir "hareket" olarak nitelendiren yazar edebiyatı bu hareketin şuuru olarak görür. Bu çerçevede edebiyatı, bir cemiyetin düşünce sistemi olarak kabul eder ve milletlerdeki inkılâp ve değişimlerin de edebiyat vasıtasıyla olduğunu söyler. Türk toplumunun batılılaşmasını yine edebiyat sağlar.[1] Ona göre İmparatorluk dönemindeki Türklerin en muhteşem eserlerinden birisi Divan edebiyatıdır. Bu edebiyatın sanat değerini

---

♦ Bu çalışmamızda Ömer Seyfettin'in broşür, makale, hatıra ve mektupları incelenmiştir. Bütün bu yazılar Hülya ARGUNŞAH tarafından üç cilt halinde toplanmıştır. (ARGUNŞAH, Hülya, "*Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*", Dergah Yayınları, Birinci Baskı, Mart 2000; ARGUNŞAH, Hülya, "*Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Makaleler 1*", Dergah Yayınları, Birinci Baskı, Ocak 2001; ARGUNŞAH, Hülya, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Makaleler 2, Tercümeler*, Dergah Yayınları, Birinci Baskı, Ocak 2001.). Dipnotların sonundaki sayfa numaraları bu kitaplara aittir.

• Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yozgat-TÜRKİYE, ktimur@erciyes.edu.tr kemaltimur@hotmail.com

[1] "Vaziyet-i Edebiye", İfham (Haftalık edebî ilâve), S. 3, 1 Eylül 1919. s.33-34., (C. 2, s. 185).

çok yüksek bulur.[2] Ömer Seyfettin, millî edebiyat hareketinin çalışmalarından bahsederken Klâsik Türk edebiyatı, Tanzimat edebiyatı, Servet-i fünûn ve Fecr-i âti dönemlerine ve şairlerine eleştirilerde bulunur. Bu eleştirilerde Klâsik edebiyatımız ve bu edebiyatın savunucusu olan şair ve yazarlar da nasibini alırlar. Bu tenkitleriyle bir taraftan söz konusu edebî devirleri, olumlu olumsuz yönleriyle ele alırken diğer taraftan da mensubu olduğu yeni edebiyatın[3] temellerini oluşturmaya çalışır. Bu çalışmada yazarın kaleme aldığı makalelerden hareketle yukarıdaki edebî dönemlerle ilgili görüşleri irdelenecektir.

1.) Tarihi Süreçte Divan Şairleri ve Yeni Edebiyat

Ömer Seyfettin, Divan edebiyatı ve şairlerinden bahsederken onlara bağlı olarak edebiyat tarihi ile ilgili kanaatlerini de belirtir. Ona göre edebiyat, hayat gibi belli bir süreçte gelişim ve değişim gösterir. Böyle olunca onun ölümü de birden gerçekleşmez. Klâsik edebiyatımızın can çekiştiğini söyler[4] Ömer Seyfettin'e göre tarihini bilmeyen şahsiyetler, millî olan, bir satır yazı bile yazamazlar. Edebiyat-ı atika olarak bilinen Divan edebiyatının toplumun hayatını yansıtmadığını söyler. Çok sunî bulur. Divan edebiyatına manevî bir müze olarak bakar. Kaside, naat, gazel, terkip, terci ve kıtaları ise manevi müzenin içindeki eşyalar gibi görür. Klâsik edebiyatımızın lisanı, sanat hakkındaki düşünce tarzı ve tekniğinin işe yaramadığını savunan Ömer Seyfettin mensuplarının

[2] "Bugünkü Şairlerimiz", İfham (Haftalık edebî ilâve), S. 4, 15 Eylül 1919, s. 49-51; S. 6, 30 Eylül 1919, s. 81-82; S. 7, 6 Teşrinievvel 1919/6 Ekim 1919, s. 97-98., (C. 2, s. 188-189).
[3] Ömer Seyfettin, "yeni edebiyat" derken Genç Kalemler ile başlayan Millî edebiyatı kasteder.
[4] "Edebiyatta Artta Kalış (Survivance)", Turan, S. 1398, 18 Eylül 1915/1 Ekim 1915, s. 2., (C. 1, s. 368-369).

azaldığını söyler. Ona göre Hersekli Arif Hikmet, Muallim Naci ve Şeyh Vasfi bunlardan birkaçıdır. Bu edebiyatın devrini tamamladığını da kaydeder.5

Toplumların tarihî gelişimini, edebî eserlerinde gören Ömer Seyfettin, düşünce yapısının da edebiyatta gizli olduğunu savunur. Bundan dolayı yapılmak istenen inkılâplar önce edebiyatla başlar.[6] Ünlü hikayeci, bazı makalelerinde Divan edebiyatı ve şairleri ile ilgili genellikle olumsuz düşünür. Ancak bazen olumlu kanaatlerini de söylemekten çekinmez. Ona göre, Osmanlı İmparatorluğunu tesis eden Türklerin en muhteşem eserlerinden birisi Divan edebiyatıdır. Bu edebiyatın sanat yönü ileri safhadadır. Divan Edebiyatı, Acem edebiyatını taklit etmiştir. Ancak sonraki tarihlerde Bakî ve Nef'î gibi dâhiler taklit olan bu edebiyatı geliştirerek aslının üstüne çıkarmışlardır. Osmanlı Devletinin yükselme devirlerinde bunlar yaşanırken İmparatorluğun çökmesine paralel olarak edebiyat da gerilemiştir. Ömer Seyfettin, Ziya Paşa'nın Harabat Mukaddimesinden aldığı mısralarla eskilerin bu durumu şu şekilde dile getirdiklerini söyler:

Türkî eş'ârı ehl-i tahkîk

Üç sınıfa eder binâ vü tefrîk

Bâkî'ye gelince nazm-ı gûyân

Oldu kudemâ-yı ehl-i irfân

Andan Nâbî'ye dek evâsıt

---

[5] "Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabiî Yazmak Sanatı", Türk Kadını, S. 14, 12 Kanunuevvel 1334/12 Aralık 1918; S. 15, 26 Kanunuevvel 1334/26 Aralık 1918.; S. l6, 9 Kanunusani 1335/9 Ocak 1919; S. 17, 3 Kanunusani 1335/30 Ocak 1919.; S. 18, 20 Şubat 1335/20 Şubat 1919.; S. 19, 20 Mart 1335/20 Mart 1919.; S. 21, 8 Mayıs 1335/8 Mayıs 1919, s. 334-336, (C. 2, s. 90.)

[6] "Vaziyet-i Edebiye", İfham (Haftalık edebî ilâve), S. 3, 1 Eylül 1919. s.33-34., (C. 2, s. 185).

Eş'âr henüz değildi sâkıt

Andan sonra gelir evâhir

Bu sınıfta şâir oldu nâdir.[7]

Yazara göre Fuzulî, Nef'î, Bakî ve Nedim, edebiyat müzemizi kıymettar ve nefis eserleriyle dolduran sanatkarlardır. Onları unutmak, eserlerini taklit etmek kadar münasebetsizlik ve haksızlıktır.[8] O, Divan edebiyatı geleneğinin bırakılıp yeni ve millî edebiyatın gelişmesi gerektiğini savunurken, bunun bir anda olamayacağını da bilir. Yıllarca süren bir geleneğin birden kalkamayacağının farkındadır. Onun için bu geleneğin tarihi tahlilini yapar. Eski geleneğe göre eline kalem alan Arapça, Acemce iyi bildiğini göstermeğe kalkmış, birbiri arkasına birçok "cafcaflı terkipler" düzmüştür. Konuşulan tabiî lisan sadece avama mahsus sanılmış ve küçümsenmiştir. Edebiyat kamusları ise Arapça ve Acemce'dir. Çarşıda satılan lügat kitaplarının içinde bir tek Türkçe yoktur.[9] Eski hocalar Türkçe sade dille yazılan her yazıyı küçük gördükleri için bunlara sadece lâf demişlerdir. Onlara göre kitabetten maksat lügat yazmaktır. Ömer Seyfettin, bu dönemlerde biri ezberlenen Arapça, Acemce kelimelere, öteki okunan eserlerden toplanmış Arapça, Acemce terkiplere mahsus iki defterin olduğunu söyler. Arapça ve Farsça terkipleri en çok kullanan öğrenciler mükâfat almışlardır. Kâmil Paşa'nın Telemak

[7] "Bugünkü Şairlerimiz", İfham (Haftalık edebî ilâve), S. 4, 15 Eylül 1919, s. 49-51; S. 6, 30 Eylül 1919, s. 81-82; S. 7, 6 Teşrinievvel 1919/6 Ekim 1919, s. 97-98., (C. 2, s. 188-189).

[8] "Mektup", 23 Şubat 321, Şevket Rado, Edebiyat Tarihine Vesikalar: 1-2, "Ömer Seyfettin'in Bir Edebiyat Meraklısına Mektupları", Hayat Tarihi Mecmuası, S. 1, Şubat 1968, s. 4-8; S. 2, Mart 1968, s. 4-11., (C. 3, s. 316).

[9] "Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabiî Yazmak Sanatı", Türk Kadını, S. 14, 12 Kanunuevvel 1334/12 Aralık 1918; S. 15, 26 Kanunuevvel 1334/26 Aralık 1918.; S. l6, 9 Kanunusani 1335/9 Ocak 1919; S. 17, 3 Kanunusani 1335/30 Ocak 1919.; S. 18, 20 Şubat 1335/20 Şubat 1919.; S. 19, 20 Mart 1335/20 Mart 1919.; S. 21, 8 Mayıs 1335/8 Mayıs 1919.; s. 334-336, (C. 2, s. 78).

tercümesi üslûp ve yazıda örnek alınmıştır. Bu dönemdeki hocaların fikirleri genellikle aynıdır. Okutulan bütün metinler muğlâk ve sunîdir. Hepsi soğuk ve çirkin bir “iskolâstik” lisanla yazılmıştır. Birtakım mektup, tebrikname ve taziyetnameler ise anlaşılmaz terkiplerle doldurulmuştur. Kısaca Ömer Seyfettin Klâsik edebiyat mensuplarının duygu ve heyecanlarını bütünüyle Arapça ve Acemce terkiplerle ifade ettiklerini dile getirir.[10]

Osmanlı devletinde “ümmet” düşüncesine önem verilir. Yazar bu düşünceden ötürü Türk milletinin adından pek bahsedilmediğini söyler. Eğitim sadece medreselerde verilir. Burada çalışan idareci ve münevverler halktan ayrı ve onların üstünde bir zümre teşkil etmişlerdir. Bu devirde bütün Türk sanatkârları önce medreseye girmek, güzel Arapça, Acemce ve belâgat öğrenmek mecburiyetinde bırakılmışlardır. Yazılar halk için değil, divan ve divanın etrafındaki münevverler içindir. Divan edebiyatının, medrese lisanının, kendine göre bir geleneği olduğu için herkes ona uymak zorunda kalmıştır. Medreseye gitmek şart olduğundan şairler genellikle ulema sınıfından çıkmıştır. Bu dönemdeki şairlerin geçim kaynağı da yazdıkları şiirler olmuştur. Kasidelerini vezirlere arz edip aldıkları caizeler ile geçinmişlerdir. Ömer Seyfettin, Fuzuli’nin meşhur mektubunu bu durumu güzelce izah eden bir vesika olarak sunar. Türkçe yazan millî şairlere hiç kıymet verilmemiş ve dışlanmışlardır. Ümmet devrinde muvaffak olan bir sanatkâr, hem taraftarı olan divan zümresi hem de padişah ve vezirler nezdinde takdir olunmuştur. Nedim gibi bazı şairlerin ağzı altınla doldurulmuştur. Bakî şeyhülislâmlık,

[10] agm., s. 79-80.

Ragıp Paşa sadaret mevkilerine çıkabilmiştir. Tanzimat ile birlikte matbaa ve gazete başlayınca, sanatkârın destekçileri değişmiş ve bunun yerini halk almıştır. Bütün bu düşünceleri ifade eden hikâyeci bu değişikliği anlamayan bazı münevverlerin hâlâ medrese lisanıyla Telemak gibi eserlerin tercümeleriyle vakitlerini öldürdüklerini söyler.[11]

Arapça ve Acemce'ye olan aşırı düşkünlüğün tabiî lisanla yazmayı aksattığını belirten yazar, millî bir edebiyatın oluşmasının geciktiğini de belirtir. Ona göre millî yazan saz şairlerinin sayısı fazla olmakla birlikte divan şairleri ve münevverler tarafından küçümsenmişlerdir. Onlar da Anadolu'yu dolaşıp halkın arasına karışarak türküler, mâniler söyleyip masallar ve destanlar anlatmışlardır. Bir kısmı da tekkelerde kendilerine yer bulur. Yani kıymet verilmeyen millî edebiyat, az da olsa şifahî olarak varlığını sürdürmüştür.[12] Bazı dönemlerde sade yazanlar olmuş ancak fazla devam etmemiştir.[13] Nedim'in "Sahayifü'l ahbar" tercümesi zamanına göre sadedir. Ancak ondan sonra gelen Kâmil Paşa'nın Telemak'ı gibi bazı eserler çok ağır ve anlaşılmaz bir dil ile yazılmıştır. Yine Muallim Naci'nin nesri çok sadedir. Terkipleri sanat diye yapmaz. Medrese tahsilinin verdiği bir alışkanlıkla klişe olarak kullanır. Ömer'in Çocukluğu, vaktine göre temiz ve sadedir. Ondan sonra yazan Süleyman Nazif, Halit Ziya ve Cenap Şahabettin çok ağır terkiplerle yazarlar.[14] Edebiyat tarihimizde bu hâl bariz bir surette

---

[11] "Edebiyatta Arz ve Talep", İfham (Haftalık edebî ilâve), S. 1, 18 Ağustos 1919, s. 1-3., (C. 2, s. 179).
[12] "İskolastik Lisanımızın İflası", Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmusı, S. 4, Nisan 1334/Nisan 1918, s. 37-46; S. 6, Şubat 1335/Şubat 1919, s. 11-12., (C. 2, s. 33).
[13] "İskolastik Lisanımızın İflası", Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmusı, S. 4, Nisan 1334/Nisan 1918, s. 37-46; S. 6, Şubat 1335/Şubat 1919, s. 11-12., (C. 2, s. 33).
[14] agm., s. 34-35.

göze çarpar. En sade, tabiî cümlelerin yanında en sunî ve muğlâk ibareler görünür. Yazara göre bu tarzdaki farklı ve şuursuz çalışmalar lisanımızın tabiatında garip bir muvazenesizlik meydana getirmiştir.[15]

Tanzimat'tan sonra edebiyatımızın batılılaşmasıyla birlikte az da olsa dilde bir kısım sadeleşmeler görünür. Ahmet Midhat Efendi bir dereceye kadar bunu yapar. Yazılarını her kesime okutup maddi kazanç da elde eder. Ancak Şinasi ve Hamit asrî nevileri tatbike çalışırken edebiyatın seviyesini düşürürler. Dilin sadeleşmesi konusunda pek başarı elde edemedikleri gibi bir türlü halkın konuştuğu lisanın seviyesini de yakalayamazlar. Divan edebiyatının bediî bir aleti olan Acem aruzuyla yazmayı sürdürürler. Bu düşünceleri dile getiren Ömer Seyfettin, edebiyatımızda en büyük inkılâbı yapan, yani asrî nevileri hiç bozmadan şiire, hikâyeye, romana tatbik eden "Edebiyat-ı cedide" grubunun da hakikî lisanla "iskolâstik" yani medrese lisanı arasındaki farkı göremediklerini söyler.[16] Onlar da en güzel hislerini Arapça, Acemce terkiplerle edaya çalışmışlardır. Halkın anlamadığı, zevk duymadığı "iskolâstik" lisanla yazılmış eserlerin okurları sınırlı olduğundan bu gruptaki hiçbir şair ve yazar kalemiyle geçinemez. Kitapları satılamaz. Buna karşılık Âşık Garip, Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı gibi millî, lirik efsanelerimiz yok satarlar. Medrese lisanının ilmî kıymetinin büyük olduğunu söyleyen Ömer Seyfettin onun kendine göre bir cazibesi olduğunu da kabul

[15] agm., s. 28.
[16] "Edebiyatta Arz ve Talep", İfham (Haftalık edebî ilâve), S. 1, 18 Ağustos 1919, s. 1-3., (C. 2, s. 180).

eder. Ancak halka bununla hitap olunamayacağını tekrarlar. Ziya Paşa bu gerçeği "Şiir ve İnşa" makalesinde açıkça ifade eder. Acem aruzunun Türkçe'ye uymadığını da tarihçi Cevdet Paşa söyler. Ona göre sanatkârlar bu iki ikaza kulaklarını tıkadıkları için okuyucusuz kalmışlar ve bu durum onları maddî olarak iflasa da sürüklemiştir.[17]

Tanzimat'tan sonra edebiyatımız batılılaşırken Muallim Naci beklenilmez bir şiddetle ortaya çıkmış ve sadeleşmeye doğru giden edebî gelişmemizi durdurmuştur. Bu durum Naci'nin ölümüne kadar devam eder. Onun açtığı yolda ilerlemek isteyen Hersekli Arif Hikmet ve Şeyh Vasfi pek başarılı olamazlar. Millî edebiyatın gelişme gösterdiği bir dönemde zevklerini geniş okuyuculara yayamadıklarını da dile getiren Ömer Seyfettin Yahya Kemal'in imdatlarına yetiştiğini kaydeder. Yazara göre Yahya Kemal de Muallim Naci gibi bütün gençleri "tahmisçi" yapmaya çalışır. Yahya Kemal'in bu hamlesinden dolayı yine uzun bir müddet asrî edebiyatın nevileri unutulur. Onun yerine Acem zevkinin "muğbeçeli**,** badeli, sakili" modelleri tekrarlanır. Ömer Seyfettin bu geriye gidiş ya da kendi tabiriyle bu "irtica" hareketinin kendisini ürküttüğünü söyler.[18]

Ona göre yeni ve millî edebiyatın geliştiği dönemde Divan tarzını bilen, duyan, seven ve yazanların sayısı dört beş kişiyi geçmez. Üsküdarlı Talat Bey, Ali Emiri Efendi, Süleyman Nazif, Yahya Kemal gibi birkaç temsilci kalmıştır. Bunların içinde şairlik yönü en

---

[17] agm., s. 180.
[18] "Tahmisçilik", Tercümanı Hakikat, S. 13583, 29 Kanunuevvel 1334/29 Aralık 1918, s. 2., (C. 2, s. 123).

kuvvetli olan Yahya Kemal'dir. Onun gazelleri ve şarkıları iskolâstik lisanın zevkini tam olarak verir. Bu yönüyle Yahya Kemal gazel konusunda İsmail Safa ve Muallim Naci'den daha üstündür. Yazar, bu dönemde Divan edebiyatının zevkine mısralarında erebilen tek şairin Yahya Kemal olduğunu belirtir. Bu yönüyle Yahya Kemal'in şu gazelini çok beğenir:

Vîrâne-i cihanda ne şâhız ne bendeyiz

Rind-i abâ-be-dûş fakîr-i revendeyiz

Pîr ü civân bahâr bahâr eyleriz sefer

Her dem otâğ-ı Cem'le diyâr-ı çemendeyiz

Yattık bülend servlerin gölgesinde şâd

Dehrin bu hây u hûyuna meçhûl-ı handeyiz

Demdir yanar remâd olamaz şeb-çırâğ-ı dil

Demdir ki ayş u nûş ile ifnâ-yı tendeyiz

Kâm almadık müsâferetinden bu âlemin

Cânânla, meyle son günü ey mevt sendeyiz.[19]

On dokuzuncu asırda, medrese edebiyatı içinde Kör Hakkı Bey, Hersekli Arif Hikmet, Avnî Bey, Şeyh Vasfî gibi sanatkârların da yetiştiğini vurgulayan Ömer Seyfettin, onların da Yahya Kemal derecesinde başarılı olamadıklarını belirtir. Ona göre bunlar içinde medrese edebiyatçılarının en sanatkârı Üsküdarlı Talât Bey'dir. Ali Emiri Efendi de Talât Bey derecesinde bir sanatkârdır. O medrese ilmine ve edebiyatına vakıftır. Divan edebiyatını sevenlerin, yaşatanların içinde Süleyman Nazif Bey'i de anar. Süleyman Nazif**,** nesrinde ihtiras ve heyecan bulunan bir ediptir. Gazelleri güzel olmakla beraber nesrindeki ahenk ve heyecanı vermez. Yahya Kemal ile Süleyman Nazif'in, bazen mevzulu şiirler yazarak "Edebiyat-ı cedide" hududuna girdiklerini de Ömer Seyfettin kaydeder. Fakat Talât Bey buna asla tenezzül etmez. Çünkü o bu konuda eski vadiden hiç ayrılmamıştır. Talât Bey ve Ali Emiri Efendi divan sahibi de olamamışlardır. Çünkü yazdıkları gazellerin sayısı çok azdır.[20] Bu dönemlerde Acem aruzunun son kahramanı Halit Fahri olmuştur. Acem vezinlerini kusursuz kullanan bu genç, kendinden önceki Hersekli Arif Hikmet ve Osman Nevres'in oynadıkları rolü tekrarlar. Bütün bu şairlerin

[19] "Bugünkü Şairlerimiz", İfham (Haftalık edebî ilâve), S. 4, 15 Eylül 1919, s. 49-51; S. 6, 30 Eylül 1919, s. 81-82; S. 7, 6 Teşrinievvel 1919/6 Ekim 1919, s. 97-98., (C. 2, s. 189-190).

[20] "Bugünkü Şairlerimiz", İfham (Haftalık edebî ilâve), S. 4, 15 Eylül 1919, s. 49-51; S. 6, 30 Eylül 1919, s. 81-82; S. 7, 6 Teşrinievvel 1919/6 Ekim 1919, s. 97-98., (C. 2, s. 190-191).

eskiye bağlı olan tavırlarından edebiyatımızdaki millî ve tabiî yazmanın geciktiğini düşünür Ömer Seyfettin.[21]

Klâsik Türk edebiyatında şiir ve şiire bağlı olarak en çok işlenen temalardan birisi aşktır. Ömer Seyfettin bu edebiyatımızdaki aşkları çok hayalî ve gayr-ı ahlâki bulur. Ona göre Nedim'in "Hamamnamesi", Fazıl'ın "Hübabnamesi", Vehbi'nin "Şevkengiz"i, Rahmi'nin "Name-i Dil"indeki hitaplar ve gözyaşları çok hayalîdirler. Yine Muallim Naci'nin, "Hederleri"ndeki "hat-âver, çar-ebrû" gibi tabir ve telmihleri çok hayalî bulur.[22]

Ömer Seyfettin, Türk edebiyatının dönemlerini anlatıp yorumlarken kısa da olsa mizah ve hiciv konusuna da değinir. Ona göre Hersekli Arif Hikmet, Muallim Naci, Şeyh Vasfî gibi şairler mizah ve hiciv edebiyatının son artakalanlarıdır. Klâsik edebiyat mensuplarının eskilerinde olduğu gibi bu son temsilcileri de o kadar hayata uzak kalmışlardır ki eskiden hoşlanılan nazireleri artık insana gülünç gelmektedir.23 Eskileri hiciv yönüyle taklit etmek "müzedeki kavukları, şalvarları, sarı çedik pabuçları giyip sokağa çıkmak" kadar insanlara tuhaf gelmektedir. Hiciv ve mizahın devrini tamamladığını da dile getiren Ömer Seyfettin şunu tavsiye eder: Divan edebiyatının

[21] "Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabiî Yazmak Sanatı", Türk Kadını, S. 14, 12 Kanunuevvel 1334/12 Aralık 1918; S. 15, 26 Kanunuevvel 1334/26 Aralık 1918.; S. l6, 9 Kanunusani 1335/9 Ocak 1919; S. 17, 3 Kanunusani 1335/30 Ocak 1919.; S. 18, 20 Şubat 1335/20 Şubat 1919.; S. 19, 20 Mart 1335/20 Mart 1919.; S. 21, 8 Mayıs 1335/8 Mayıs 1919, s. 334-336, (C. 2, s. 91-92).
[22] "Yeni Lisan", Yirminci Asırda Zeka, S. 9, 25 Haziran 1328/ 8 Temmuz 1912, s. 143-144. (Perviz)., (C. 2, s. 104).
[23] "Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabiî Yazmak Sanatı", Türk Kadını, S. 14, 12 Kanunuevvel 1334/12 Aralık 1918; S. 15, 26 Kanunuevvel 1334/26 Aralık 1918.; S. l6, 9 Kanunusani 1335/9 Ocak 1919; S. 17, 3 Kanunusani 1335/30 Ocak 1919.; S. 18, 20 Şubat 1335/20 Şubat 1919.; S. 19, 20 Mart 1335/20 Mart 1919.; S. 21, 8 Mayıs 1335/8 Mayıs 1919, s. 334-336, (C. 2, s. 90).

terkip, üslûp ve tarzıyla mizah ve hicivleri bırakmalı ve onların yerine yeni ve millî olan tercih edilmelidir.[24]

Yazarımızın üzerinde durduğu konulardan birisi de nesirdir. Sade ve tabiî nesir konusunda eskiler olduğu gibi Tanzimatçılar da pek başarı elde edememiştir. Şiirde Acem aruzunu başarılı bir şekilde kullanan Halit Fahri, nesirde de eskileri pek geçemez. O da kendinden önceki Hersekli Arif Hikmet ve Osman Nevres'in oynadıkları rolü tekrarlar.[25] Ömer Seyfettin'e göre nesir konusunda tabiî ve millî yazmak isteyenler Âşık Garip, Leylâ ile Mecnun, Tahir ile Zühre, Âşık Kerem, Şahmeran gibi millî hikâyeleri okumaları gerekir. Türkçe'nin özü bu kitaplarda saklıdır. Ona göre bunların tabiî lisanında hiç atıflar yoktur. Anadolu köylülerinin okuduğu bu eski hikâye kitaplarında hakikî Türk nesrinin şekli bulunur. Bunların kelimeleri, tabirleri eskimiş olabilir. Mevzuları, asrî bir tasviri haiz olmadıkları için iptidaî de görünebilir. Fakat cümleleri tabiî, millî ve kısadır. Dolayısıyla, tabiî nesrimizin özü bu iptidaî masallardadır. Kim yazmak istiyorsa mutlaka bunları okumalıdır. Ancak bunlar okunarak konuşulan tabiî lisanın nasıl yazıldığı öğrenilebilir.[26] Aslında halk konuşurken yalnız millî Türk sarfını kullanır. Bunu bozan münevverler olmuştur. Yeni Lisan cereyanı kuvvetleninceye kadar bütün edipler Arapça, Acemce kamuslarından manası meçhul kelimeler bulup kullanmayı büyük bir marifet saymışlardır. Ona göre tarihi süreçte Türk milletinin konuşurken ve

[24] agm., s. 90.
[25] agm., s. 91-92.
[26] agm., s. 93.

yazarken farklı davranması nesir konusunda bir karışıklığa sebep olmuştur. Bunun düzelmesi için herkesin üstüne düşeni yapması gerektiğini tavsiye eder.[27]

2.) Acem Edebiyatı

Ömer Seyfettin, Yeni Lisan makalesinde edebiyatımızı tasnif ederken Şarka doğru olanların İran'a ve İran edebiyatına yöneldiklerini söyler. Tanzimat'tan sonra Batı edebiyatının oynadığı rolü o dönemlerde de Acem edebiyatı sağlamıştır. Acem sanatına, edebiyatına ve lisanına kıymet verilmiştir. Dolayısıyla eski şairlerimizin yönlerini İran'a çevirerek acem edebiyatını taklit ettiklerini savunur. Ona göre şairlik kabiliyetini Acemce ile gösteren Sultan Veled, babasının mesleğini sürdürmek ister. Kendisi her ne kadar Türk ise de ruhu, irfanı, ilmi ve harsı Acem'dir. Daha çok İran tarzı onun zevkine hâkimdir. Türkçe'yi sevdiği için değil "fayda" için kullanmıştır. Hikâyecimize göre Sultan Veled mesnevinin ilâhî tesiriyle beraber ruhuna giren Acem aruzunun muayyen ahenginden vazgeçememiştir. Sultan Veled'in yaptığı bu olumsuz harekette yalnız kalmadığını söyler. Onun Acem edebiyatını savunması bir mektebin sistemi ve modeli olarak birçok münevverce benimsenir. Sultan Veled, kendi döneminde Acem aruzu yerine Arap aruzunu kullanmış olsaydı, büyük bir ihtimalle, Türkçe'nin tecvidi, tarihi süreç içinde bu kadar bozulmazdı. Arap aruzunda şeklin hududunun olmadığını savunan Ömer Seyfettin şairin hecelere istediği gibi tasarruf ettiğini vurgular. Arap aruzu parmak hesabı olan hece usulüne daha yakındır. Dolayısıyla şairlerimiz Arap aruzuyla

[27] agm., s. 95.

yazsalardı kelimelerimizin ahengi bozulmayacağı gibi hakikatte olmayan “med”ler de ortaya çıkmazdı.[28] Yazara göre Acem aruzuna ilaveler yapmaya kalkmak bir fanteziden ileriye gitmez. Çünkü edebiyatımızda Acem aruzu sisteminin kendine mahsus bediî bir mantığı vardır. Onun haricine çıkan hoşa gitmez. Hoşa gitmeyen şey ise, şiir değildir. Yukarıdaki düşünceleri dile getiren Ömer Seyfettin Acem aruzunun, lisanımızın bütün zamanlarını ifade edemediğinden tecvidimizi bozduğunu da dile getirir.[29]

Yazar, Sultan Velet’in babasının mesleğini devam ettirmek ve Acem aruzunu Türkçe’nin içine sokmak için bir kitap yazdığını belirtir. Ondan sonra, Müslüman olan Türkler “mektup bir edebiyat” olarak yalnız Acem edebiyatını tanımış olurlar. Dolayısıyla bu “gayr-ı tabiî” hareket kolaylıkla kabul olunmuş ve yayılmıştır. Divan şairleri, “iskolâstik”, yani dinî edebiyat alet olmak üzere Acem aruzunu; model olmak üzere Acem edebiyatını almışlardır. Bunlarla birlikte altı yüz sene içinde bu “mücerret mefhum edebiyatı” yaşarken millî lisan gibi millî vezinler de ölmemiş, halkın vicdanında yaşamıştır. Fikrileşen, her an halktan, halkın telâkkilerinden, ananelerinden ayrılan münevverler sınıfı medreselerde öğrendikleri Arapça, Acemce kuvvetiyle divanlarda, kendi mahfillerinde bugün eserleri bize yadigâr kalan Divan edebiyatını geliştirirler. Bunlar yapılırken saz şairleri ve halk şairleri, tekkeleri, orduları, serhatleri, köyleri, kasabaları doldururlar, millî lisan ve millî vezinlerle duygularını terennüm ederler.

[28] “Acem Aruzu”, Tercüman-ı Hakikat, S. 13639, 12 Şubat 1335/12 Şubat 1919, s. 3., (C. 2, s. 152).
[29] agm., s. 153-154.

Geçmiş tarihlerde bunlar yaşanırken yeni dönemde iskolâstik edebiyattan ılk ayrılan "Edebiyat-ı cedide"ciler, tabiî lisanı göremedikleri gibi millî vezinlerin de farkına varmazlar ve dinî edebiyatın ecnebi bir aleti olan Acem aruzunu devam ettirirler.[30]

Hikâyecimiz, her dilde olduğu gibi konuştuğumuz Türkçe'nin kendine göre sarfı ve nahvi olduğunu söyler ve başka milletlerden örnekler verir. Bir Alman, İngiliz kaideleriyle Fransız kelimelerini kendi lisanı içinde nasıl kullanamazsa zevki bozulmamış bir Türk de kendi lisanı içinde Acem kaideleriyle Arap kelimelerini öylece kullanamaz. Medrese ilmi, Divan edebiyatı, Tanzimat maarifi, ümmet zihniyeti bize asırlarca millî benliğimizi duyurmamıştır. Ancak millî bir edebiyatın doğduğu tarihte ilmin de yardımıyla kendimize dönebilmek iktidarını kazanabilmişiz. Çünkü bu devirde münevverlerin "tabiî" ile "sun'î" arasındaki farkı görecek kadar gözleri açılmıştır.[31] Bu düşüncelerini dile getiren yazar, Türkçe'nin bünyesine uyan, sinesinden çıkan, asıl hece vezinleri olduğunu söyler. Acem aruzu da çok ahenklidir, çok güzeldir. Fakat Acemce için böyledir. Çünkü Acemce her kelime, fiil ve cümle Acem aruzuna uyar. Türkçe'nin ahengi kendinde gizlidir ve millî vezinlerinde meydana çıkar. Ona göre tabiî şiir yazmak isteyenler mutlaka millî vezinleri öğrenmelidirler.[32] Acemler aruzlarını Araplardan almışlar. Bizim iskolâstik medrese, Enderun edebiyatı ve şairleri de Acemlerden sınırlı bir miktarda bazı şekiller almışlar; bu

---

[30] "Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabiî Yazmak Sanatı", Türk Kadını, S. 14, 12 Kanunuevvel 1334/12 Aralık 1918; S. 15, 26 Kanunuevvel 1334/26 Aralık 1918.; S. l6, 9 Kanunusani 1335/9 Ocak 1919; S. 17, 3 Kanunusani 1335/30 Ocak 1919.; S. 18, 20 Şubat 1335/20 Şubat 1919.; S. 19, 20 Mart 1335/20 Mart 1919.; S. 21, 8 Mayıs 1335/8 Mayıs 1919, s. 334-336, (C. 2, s. 108).
[31] agm., s. 104.
[32] agm., s. 111.

şekillerin haricinde vezin kullanamamışlardır. Bundan sonra da kullanmaları çok zorlaşmıştır. Olsa bile artık gülünç olacağını ifade eder Ömer Seyfettin.[33]

Nesircimize göre Sultan Veled ile başlayan Acem tarzı, yedi asır gibi uzun bir süre varlığını sürdürse de Türk milleti kendi milliyetini, lisanını ve edebiyatını bilerek bırakmamıştır. Aynı zamanda milletimizin aydınları, Acem edebiyatını, vezinlerini ve zevkini bu millete aşılayamamışlardır. Acem tarzında kasideler, divanlar, gazeller, rubaîler yazmışlar. Ancak asıl halk, kendi diliyle şiir söyleyen, sazlarıyla, koşmalarıyla kendilerine hitap eden sanatçılara şair demiş ve ehemmiyet vermiştir.[34]

Sonuç

Ömer Seyfettin broşür, makale, hatıra ve mektuplarında birçok edebî probleme değinirken Türk edebiyat tarihi, divan şairleri, yeni Türk edebiyatı, klâsik edebiyatımızda aşk, mizah, hiciv nesir ve Acem edebiyatı konularına değinir ve kanaatlerini belirtir.

Yazar, aslında Klâsik Türk edebiyatının sanat yönünü takdir eder. Ancak bu edebiyatın sadece yüksek zümre tarafından anlaşıldığını söyler ve eleştirir. Ona göre bu edebiyat halk ile münevverler arasında ikilik yaratmıştır. Divan şairleri yaşadıkları dönem itibariyle Türk dilinin ehemmiyetini kavrayamamış ve buna pek değer vermemişlerdir. Böyle bir

[33] agm., s. 112.
[34] "Şundan Bundan", İfham, S. 86, Teşrinievvel 1335/27 Ekim 1919, s. 3., (C. 2, s. 218-219).

çalışma akıllarına bile gelmemiştir. Nedim gibi şairler güzel ve sade Türkçeyle güzel şiirler yazmışlarsa da bunlar şuurlu bir çalışmanın sonucu değil, tesadüfîdir.

Hikâyecimize göre Tanzimat döneminde asrî bir edebiyatın kurulması istenmiş ancak bu dönemde de yeni, tabiî ve millî bir edebiyat oluşturulamamıştır. Bu dönemde bazı küçük çabalar harcanmış ancak Muallim Naci gibi edipler buna sekte vurmuşlardır. Edebiyat-ı cedide grubu da yenilik adına edebiyatımızın batılılaşmasını istemiştir. Ancak bunlar da edebiyatın ve dilin sade, millî olması adına bir şey elde edememişlerdir. Tam tersine yapılan çalışmalara engel olmuşlardır.

Bütün bunlarla birlikte bu edebiyat grupları ömürlerini tamamlayıp etkilerini azaltırken Yahya Kemal bu geleneği devam ettirir. Ancak Yahya Kemal dili genellikle sade kullanır. Aslında Ömer Seyfettin bu eleştirileri yaparken artık devrin değiştiğini ve bunların geçmişte kalan sanat eserleri gibi müzelerde kalması gerektiğini söyler. Bundan sonra yazan gençlerin yeni, millî ve tabiî bir edebiyat oluşturmalarını arzular. Bunu bütün makale ve yazılarında uygulamaya çalışır.

Ömer Seyfettin, Klâsik Türk edebiyatında şiir ve şiirlerde işlenen aşk temasına değinir. Bu edebiyatımızdaki aşkları çok hayalî ve gayr-ı ahlâki bulur, eleştirir. Mizah ve hiciv konusuna da değinen yazar, bu temaların artık insanları pek etkilemediğini söyler ve bu

konuda da millî ve tabiî olmayı aydınlara tavsiye eder. Hikâyecimizin yazılarında değindiği konulardan birisi de nesirdir. Ona göre sade ve tabiî nesir konusunda Tanzimat'tan sonraki edebiyat pek başarı elde edememiştir. Bu konuda münevverlere sade nesri tavsiye ederken eski Klâsik halk hikâyelerinin okunmasını ister.

Yazarımızın üzerinde durduğu konulardan birisi de Acem edebiyatının sanatımız ve dilimiz üzerinde olan olumsuz tesirleridir. Acem aruzunun onlar için kıymetli bir vezin olduğunu kabul eder. Ancak bunun dilimiz için geçerli olmadığını söyler. Acem tarzında kasideler, divanlar, gazeller, rubaîler yazılır. Ancak asıl halk, kendi diliyle şiirler söyleyen, sazlarıyla, koşmalarıyla kendilerine hitap eden sanatçılara şair demiş ve onları okumuştur. Bu konuda en çok Sultan Veled'i eleştirir. O, milletimizin aydınlarının yedi asır içinde Acem edebiyatını, vezinlerini ve zevkini bu millete aşılayamadığını da ifade eder.

Çalışmamızın bütününde görüldüğü gibi Ömer Seyfettin, millî edebiyat hareketinin çalışmalarından bahsederken Klâsik Türk edebiyatı, Tanzimat edebiyatı, Servet-i fünûn ve Fecr-i âti dönemleri ve mensupları hakkında olumlu olumsuz kanaatlerini ifade etmiştir. Klâsik Türk edebiyatı ve Divan şairlerinin artı ve eksilerini gösterirken mensubu olduğu yeni edebiyatın temellerini oluşturmaya çalışmıştır. Her ne kadar Klâsik Türk edebiyatını eleştirse de onun aynı zamanda milletimizin en muhteşem edebiyatı

olduğunu kabul eder. Aynı zamanda bu edebiyatın sanat değerini çok yüksek bulduğunu da ifade etmemiz gerekir.